

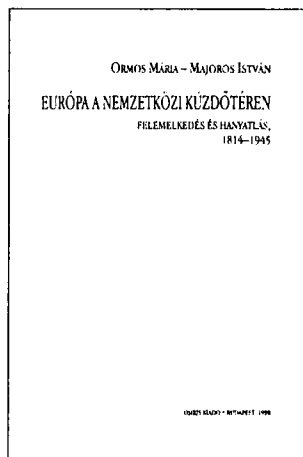
személyre keres(ne) adatot, a kötetben rejlő érdekes összefüggést. Ami névmutató révén gyors tájékozódással sikerül, az ebben az esetben csak időpazarlással történhet. Ám ezek a fogyatékoságok aligha feledtethetik, hogy Sipos Péter ismét újabb *alapmunkával* gyarapította századunk történetjére vonatkozó ismereteinket.

(*Imrédy Béla a vádlottak padján. Szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta Sipos Péter. Osiris Kiadó – Budapest Főváros Levéltára. Budapest, 1999. 616 o.)*

Pritz Pál

EURÓPA A NEMZETKÖZI KÜZDŐTÉREN

Egy 500 oldalas kézikönyvről van szó, amely hosszú időszakban, 1814-től 1945-ig tekinti át Európa történetét a felemelkedés és a hanyatlás szempontjából.

Az első részt *Majoros István* írta. 1914-ig megy el, de tartalmaz egy bevezető fejezetet is, amely azt vizsgálja, hogy mit jelent a régi és az új diplomáciatörténet. A régi a szorosan vett diplomáciai kapcsolatok bemutatását jelenti, az új, amely lehet utópista vagy realista, a nemzetközi kapcsolatokat helyezi előtérbe. Az egyik a pacifizmust hirdeti, a másik a hatalmi politikai helyzetet, a transznacionalizmust, vagy a geopolitikai irányzathoz áll közel. Megengedi azonban, hogy a hagyományos iskola is felvehet új elemeket, mint például a Pierre Renouvin jelezte irányzat, amely tekintetbe veszi a gazdaság, a földrajz és a közvélemény jelentőségét, és kiemeli az államférfi szerepét. Hadd tegyük hozzá, hogy Majoros inkább a hagyományos dip-

lomáciai történetet műveli, *Ormos Mária* viszont a nemzetközi kapcsolatokét.

Az első rész tehát pontosan követi a *diplomáciai történet* eseményeit, talán túl nagy jelentőséget tulajdonítva a vezető személyiségeknek. Elsősorban a belga, a lengyel, az egyiptomi és az algériai belső fejlődést mutatja be, kevésbé foglalkozik a nagyhatalmak helyzetével és azok külpolitikai jelentőségével. Az 1848-as év eseményeinél nem követi nyomon a nemzetiségi ellentéteket és azok hatását a "nemzeti vagy egyesült Európa" összefüggésében. "A francia hegemonia és a nemzeti átrendeződés" című fejezet jól mutatja be az olasz és a német belső fejlődést, és ennek alapján vizsgálja a diplomáciai kapcsolatokat. Részletesen ismerteti a keleti kérdés és a Balkán fejleményeit. A gazdasági problémák a gyarmatok létrejöttével jelentkeznek, de nem a kapitalista fejlődés egészében. Mint említettem, a szerző kiemeli a diplomácia vezetőinek – így Metternich, III. Napoleon, Bismarck – álláspontjait, az eszmék, a politikai hátterek és a belső erőviszonyok mérlegelése azonban mintha háttérbe szorulna.

Ormos Mária a *nemzetközi kapcsolatokat* helyezi előtérbe, tekintetbe veszi a belső politikai gazdasági tényezőket és a sajtót. Az első világháború kitorrésének okát némelyek a nacionalizmusban, mások a nemzetközi szerződések rendszerében, ismét mások az imperializmusban jelölik meg. Ormos szerint a hatalmi kérdések átalakításának meg nem értése, az elért hatalom féltése, a tradicionális hódítók és az új erők összefonódó döntése vezetett a háborúhoz. Részletesen leírja az első világháború eseményeit és az ezekhez kapcsolódó diplomáciai fejleményeket.

Szól a párizsi békekonferenciáról és ezzel kapcsolatban a magyar kérdésről. Elemzi a wilsoni politikát, az ezzel szemben jelentkező francia ellenállást. Egyet lehet érteni azzal a megállapításával, hogy "a békemű egészében véve sokkal több káros és baljós elemet tartalmazott, mint hasznosat és megnyugtatót". (268.) A Népszövetség és a kisebbségi kérdés kapcsán áttekintést kapunk magáról a szervezetről, de kevesebbet olvashatunk az utóbbi problémáról. Jól felépített a nemzetközi helyzet bemutatása (1929-ig), amelyben a gazdasági helyzet játszik főszerepet.

A második szakaszban, tehát 1929 és 1939 között kerül sor a *politikai ideológiák* kifejtésére és a *nemzetiszocializmus* bemutatására. Bár az egykori szovjet ideológiáról sok helyütt szó esik, az összefoglaló nem foglalkozik vele. Ismerteti a biztonsági törekvésekkel kapcsolatban a balkáni és a balti paktumokat, az előbbi esetében azonban arról nem szól, hogy Románia számára nemcsak a Szovjetunió, hanem Magyarország is "a fő veszélyt" jelentette. (363.) Kár, hogy a "Helyezkedések és az 1938-as válságok" című fejezetben nem utal a Majoros által már kifejtettekre (387.), és csak az Anschluszsal kapcsolatban szól a zsidókérdésről, amit azonban már Németország esetében is lehetett volna említeni. (393.)

A második világháború kirobbantásával kapcsolatban részletesen foglalkozik az angol-francia és a szovjet tárgyalásokkal és a német-szovjet megegyéssel, kimutatva, hogy az angol, francia és a lengyel kormány nem fogadta el a Szovjetunió feltételeit, s ez "eleve valószínűsítette a német-szovjet megállapodást". (402.) A szerző részletesen leírja a katonai helyzet alakulását és a diplomáciai lépéseket, ismertetve az egyes hatalmak törekvéseit, hibáit és sikereit, felvázolva a későbbi szövetségesek közötti ellentéteket is. A könyv az elpusztult Európát idézi és felveti a felelősség kérdését, anélkül, hogy választ adna rá.

A befejezés így szól: "A történelem nagy kanyart vett, de változatlanul tovább történt". (500.) Ezzel természetesen egyet lehet érteni.

Míg a kötet első részénél a szerző ad bibliográfiát, a második résznél erre nem került sor. Az egész kötet fontosabb eseményeiről kronológiát is lehetett volna összeállítani. Az új kiadásnál talán erre is gondolhatnak, mert jó kézikönyvről van szó, amely Európa diplomáciatörténetét a valóságos összefüggésekben vázolja fel. (Ormos Mária – Majoros István: *Európa a nemzetközi küzdőtéren. Felemelkedés és hanyatlás 1814–1945. Osiris, 1998. 500 o.*)

Köpeczi Béla

A FILOZÓFUS DOLGA: AZ ANTITÉZISEK KEZELÉSE

Mindeddig nehéz feladatra vállalkozott a *gr. Révay József* filozófiai munkásságát megismerni szándékozó olvasó. Bár alig több, mint egy évtizede megjelent fő műve *Az erkölcs dialektikája (Pannónia Könyvek, 1988)* új kiadásban, más írásai mindmáig nehezen hozzáférhetők az olvasóközönség számára. Pedig igazi filozófiai élményre számíthat, aki írásaiban elmélyed. Mindenképpen hiánypótló tehát az 1999-ben megjelent válogatás.

A kötetnek természetesen sokféle olvasata lehetséges, de valamennyi elvezeti az olvasót ahhoz a felfedezéshez, hogy az írások mindegyikéből a filozófusi éthosz tisztasága sugárzik. Nem erőlteti a megol-

dást, képes lemondani a végső eredmény megpillantásáról, türelmesen munkálkodik kitarva a bizonytalanságban, illuzionista álmegoldások helyett meglegezik a problémák feltárásával. A racionalitás határáig végigvitt antinómiából antinómiába hajló vizsgálódásaiban olyan pontosan tárja fel a problémákat, hogy az olvasó számára az már szinte megoldásnak tűnik.

A kötet bevezető tanulmányát *Perecz László* írta, akinek jelentős szerepe volt *gr. Révay József* újrafelfedezésében a '80-as évek végén megjelent tanulmányával. A rövid, de az egész életművet érintő bevezető nemcsak eligazítja az olvasót, hanem érdeklődését is felkelti a művek tanulmá-